

10 เณรคำ พระนอกรีต กับแนวทางการแก้ปัญหา

ชีวิตของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาถ้ามีความมักน้อย สันโดษ ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติธรรมแล้ว ก็จะมีศีลจริยวัตร กึ่งดงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน แต่ถ้าพระภิกษุเริ่มสะสมความมั่งคั่งและแสวงหาอำนาจแล้ว ในที่สุดจะกลายเป็น “พระนอกรีต” ที่มีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับสิกขาและทรัพย์สินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรณีของเณรคำก็เช่นกัน ภาพเณรคำที่ใช้สินค้าหรูหราฟุ่มเฟือยและประพฤติตนไม่เหมาะสมก่อให้เกิดกระแสต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างกว้างขวาง ปัญหาพระนอกรีต นอกจากจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของปัจเจกบุคคลแล้ว ยังเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ปัจจุบัน ที่ไม่ทันสมัย ขาดประสิทธิภาพ และทำให้อำนาจการตรวจสอบของภาคประชาชนและภาครัฐต่อคณะสงฆ์ลดน้อยลง

ในรอบปีที่ผ่านมา มีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับพระนอกรีตที่เป็นข่าวใหญ่ติดต่อกันนานนับเดือน จนกรมสอบสวนคดีพิเศษต้องเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยก็คือกรณีเณรคำ หรืออดีตพระวิมล ฉัตติโก ผู้เคยเป็นประธานสงฆ์สำนักสงฆ์วัดป่าขันติธรรม ต.ยาง อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ ที่มีชื่อเสียงอย่างมากจากความสามารถในการเทศนา โดยแฝงเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ดังปรากฏในงานเขียนที่แพร่หลายตามร้านหนังสือทั่วไป อาทิ “ชาติหน้าไม่ขอมาเกิด” และ “นิพพานมีจริง” แม้จะมีอายุเพียง 34 ปี เมื่อปี 2556 แต่ลูกศิษย์และผู้มีจิตศรัทธาต่างพากันเรียก ‘หลวงปู่เณรคำ’ เนื่องจากความเชื่อถือศรัทธาในภูมิธรรมของอดีตพระวิมล แม้แต่ข้าราชการระดับสูงและนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงจำนวนมากต่างพากันมาเป็นลูกศิษย์ที่ใกล้ชิด จนเป็นที่มาของลาภสักการะมหาศาล

เรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับเณรคำเกิดขึ้นเมื่อมีการแพร่ภาพเณรคำในหลายอิริยาบถที่ผิดอาจาระของสงฆ์ เช่น เณรคำในเครื่องบินส่วนตัวพร้อมกับถือกระเป๋าหิ้วราคาแพง¹ ภาพถ่ายแนบหน้ากับรถยนต์เมอร์เซเดส-เบนซ์ เป็นต้น จนเกิดกระแสต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างกว้างขวาง หลังจากนั้น สื่อต่างๆ ได้ให้ความสนใจในการสืบประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเณรคำ จนปรากฏภาพที่น่าตกใจของเณรคำนอนกับหญิงสาวรายหนึ่ง² นอกจากนี้ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาในหนังสือ “ชาติหน้าไม่ขอมาเกิด” และ “เพชรน้ำหนึ่ง” ที่อดีตพระวิมลแต่งขึ้นว่าเป็นการอวดอุตริมนุสธรรม เนื่องจากอ้างตนว่าเป็นพระอรหันต์ที่หลุดพ้นจากวิภวสังสารแล้ว จนสำนักงานพระพุทธศาสนาต้องดำเนินการตรวจสอบในเรื่องนี้³ กระแสสังคมได้กดดันให้มีการตรวจสอบพฤติกรรมของอดีต

พระวิรพลทั้งในเรื่องวัตรปฏิบัติ และเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับเงินบริจาค จนกรมสอบสวนคดีพิเศษเข้ามาตรวจสอบในเรื่องนี้ และมีการตั้งข้อหาในฐานความผิดถึง 8 ข้อหา ได้แก่ การใช้สื่อสารสนเทศลงโฆษณาอันเป็นเท็จ (ตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 14 เนื่องจากมีการอ้างว่า ได้เข้าเฝ้าพระอินทร์แล้ว พระอินทร์รับสั่งให้สร้างพระแก้วมรกตองค์ใหญ่) กรณีการกระทำชำเราเด็กหญิงและพรากผู้เยาว์ (ความผิดอาญา มาตรา 277 และ 317 วรรค 3) พฤติกรรมหลบเลี่ยงภาษี รถรัฐ กรณีเสพยาเสพติดให้โทษ การแสดงและใช้วุฒิการศึกษาเท็จ (ความผิดตาม พ.ร.บ. การอุดมศึกษาเอกชน) คดีฆ่าคนตายโดยประมาทจากการขับรถชนคนตาย ความผิดฐานฟอกเงิน (กรณีการเบียดบังเงินบริจาคไปซื้อทรัพย์สิน และนำเงินไปฝากในต่างประเทศ) และการอวดอุตริ อภินิหาร⁴ แต่อดีตพระวิรพลได้อ้างกนิมนต์เพื่อเดินทางไปต่างประเทศ และถือโอกาสหลบหนีคดี ในที่สุดคณะสงฆ์จังหวัดอุบลราชธานีและคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษได้ขับพระวิรพลออกจากสมณเพศเมื่อ 13 กรกฎาคม 2556 เนื่องจากผิดวินัยสงฆ์ร้ายแรง ได้แก่ เสพเมถุนและต้องอาบัติปาราชิก⁵ ต่อมามีตัวแทนของเณรคำให้ข่าวว่าเณรคำได้ลาสิกขาแล้วที่วัดแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา เมื่อ 26 กรกฎาคม ปีเดียวกัน⁶ แต่ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า เณรคำหลบหนีไปอยู่ที่ใด

ข่าวคราวของ “พระนอกรีต” ที่ประพฤติมิชอบตามหลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่อดีตพระยันตระเมื่อหลายสิบปีก่อนจนถึงอดีตพระเณรคำในปัจจุบัน ที่ต้องคดีถึงขั้นอาบัติปาราชิก เช่น อวดอ้างคุณวิเศษเพื่อหลอกลวงประชาชน และการแอบมีเพศสัมพันธ์กับสิกขา เป็นต้น จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้จิตรกรผู้หนึ่งได้เขียนรูป “ภิกษุสันดานกา”⁷ วิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของ “มารศาสนา” ผู้แอบแฝงมาในรูปของพระสงฆ์เพื่อแสวงหาลาภสักการะ หรือมีพฤติกรรมมิชอบผิดสมณะวิสัย อันไม่อาจเรียกว่าภิกษุสงฆ์อีกต่อไป นับเป็น “กาฝาก” ที่คอยบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ และปรากฏเป็นข่าวอยู่เนืองๆ สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาในสังคมไทยกำลังประสบปัญหาที่อาจก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาในอนาคต

เงินบริจาคกับการจัดการศาสนสมบัติ

เรื่องอื้อฉาวที่เกิดขึ้นเป็นข่าวบ่อยครั้งเมื่อมีพระนอกรีตคือความไม่โปร่งใสเรื่องเงินบริจาค ดังตัวอย่างกรณีเณรคำที่มีผู้ร้องเรียนจำนวนมากว่า มีการนำเงินบริจาคไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ รวมถึงนำเงินบางส่วนไปใช้ซื้อทรัพย์สินส่วนตัว เช่น บ้าน รถยนต์ จนนำไปสู่การตรวจสอบการใช้เงินโดยทางราชการ โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ขอให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ตรวจสอบในเรื่องนี้ และรองเลขาธิการ ได้แถลงข่าวว่า ปปปง. ได้ตรวจสอบข้อมูลหลักฐานเส้นทางการเงินของหลวงปู่เณรคำ และสำนักสงฆ์วัดป่าขันติธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้รับจากสถาบันการเงิน โดยเป็นการเปิดบัญชีเพื่อรับบริจาคเงินสร้างพระแก้วองค์ใหญ่มีเงินหมุนเวียนประมาณ 200 ล้านบาท⁸ นอกจากนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ยังเปิดเผยว่า ได้สั่งการให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด (พศจ.) ทั่วประเทศ เร่งดำเนินการตรวจสอบสถานะสาขาของสำนักสงฆ์วัดป่าขันติธรรมทั่วประเทศว่าขออนุญาตถูกต้องหรือไม่ การเข้าไปจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมได้ขออนุญาตตามขั้นตอนหรือไม่ ที่ดินที่ตั้งเป็นของใคร เจ้าคณะปกครองในพื้นที่ทราบเรื่องหรือไม่ รวมถึงพระสงฆ์ไปพำนักที่สำนักสงฆ์แต่ละสาขาได้ขออนุญาตเจ้าคณะปกครองหรือไม่ รวมทั้งให้ตรวจสอบด้วยว่าการเรียกรับเงินบริจาคของแต่ละสาขาได้นำไปทำกิจกรรมอะไรบ้าง⁹

ยิ่งไปกว่านั้น ความเป็นมาของสำนักสงฆ์วัดป่าขันติธรรม ก็มีประวัติของการใช้ที่ดินบริจาค ที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคมาแต่เดิม โดยนางลอน มั่น หรือคุณแม่ลอน อายุ 68 ปี ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินประมาณ 15 ไร่ ที่มอบให้อดีตพระวิรพล สุขผล ดำเนินการสร้างวัดป่าขันติธรรมที่บ้านยาง ต.ยาง อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ ได้เปิดเผยว่า จุดมุ่งหมายตั้งแต่แรกในการมอบที่ดินให้อดีตพระวิรพล ก็สืบเนื่องมาจากหลวงปู่เณรคำได้ถูกชาวบ้านชุมนุมขับไล่ให้ออกไปจากป่าช้าของชาวบ้าน ทำให้ต้องหาที่อยู่ใหม่ ตนจึงได้มอบที่ดินของตัวเองจำนวนประมาณ 15 ไร่ ให้สร้างวัด และต้องการทำบุญโดยการสร้างวัดที่สมบูรณแบบ จนกระทั่งระยะเวลาผ่านไปนานร่วม 10 ปีก็ยังไม่มีการดำเนินการสร้างวัดแต่อย่างใด มีเพียงแค่การยื่นเรื่องเสนอทางกรมการศาสนาเพื่อขอสร้างวัด และขอใบอนุญาต

ตั้งวัด กระทั่งใบอนุญาตได้หมดอายุตามกำหนดเวลา 5 ปี ก็ยังไม่สามารถดำเนินการสร้างวัดได้สำเร็จ เมื่อตนได้ไป สอบถามข้อเท็จจริง กลับได้คำตอบว่าจะไม่มีการสร้างวัด แต่จะสร้างเป็นวิหารหลวง ซึ่งไม่เป็นไปตามสัญญา¹⁰

ประเด็นเรื่องสถานะของวัดมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการตรวจสอบควบคุมการใช้จ่ายเงินบริจาค เนื่องจากตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 วัดในพระพุทธศาสนา เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น กิจการและทรัพย์สินของ นิติบุคคล ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองดูแลก็คือ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกฎหมาย คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเงินบริจาคและการจัดการ ศาสนสมบัติอย่างชัดเจน โดยถ้าเป็นเงินผลประโยชน์ของวัด ให้วัดเก็บไว้ได้ 3,000 บาท เป็นอย่างมาก ส่วนที่เกิน 3,000 บาทให้ฝากไว้กับธนาคาร โดยระบุชื่อบัญชีว่าเป็นเงิน ของวัดนั้นๆ ห้ามฝากในนามบุคคล ในกรณีที่ฝากเงินไว้กับ ธนาคารให้ระบุชื่อผู้มีอำนาจถอนเงินไว้อย่างน้อย 3 คน คือ 1) เจ้าอาวาส 2) ไวยาวัจกรหรือผู้ทำกิจธุระแทนพระสงฆ์ ที่เจ้าอาวาสแต่งตั้ง 3) ผู้ที่เจ้าอาวาสเห็นสมควร แต่ การสั่งจ่ายให้ลงนามในเช็คสั่งจ่ายพร้อมกัน โดยมีเจ้าอาวาส ลงนามด้วยทุกครั้ง จึงจะถอนเงินได้ ส่วนเงินการกุศล นั้น การดูแลรักษาตลอดจนการใช้จ่ายเงิน ให้เป็นไปตามความ ประสงค์อย่างชัดเจนว่า จะให้เก็บรักษาที่ไหน อย่างไร ซึ่งวัดก็อาจปฏิบัติเช่นเดียวกับการเก็บรักษาเงินผลประโยชน์ โดยอนุโลม ดังนั้น การเบิกจ่ายหรือใช้เงินของวัดต่างๆ จึงไม่สามารถทำตามอำเภอใจของใครคนใดคนหนึ่งได้

ปัญหาของสำนักสงฆ์วัดป่าขันติธรรม คือปัญหาเรื่อง สถานะที่มีใบวัด ที่จริงแล้วควรจะต้องให้ถูกต้องว่า ที่พั กสงฆ์ เนื่องจากกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ที่อาศัย อำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 32 แห่งพระราช บัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติถึงการสร้างวัด การตั้งวัด การรวมวัด การย้ายวัด การยุบเลิกวัด และ การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยไม่ได้กล่าวถึง การสร้างสำนักสงฆ์ ดังนั้น สำนักสงฆ์ที่กระจายอยู่ทั่ว ประเทศไทยจำนวนมาก เป็นที่พำนักของพระภิกษุที่ไม่ได้ ขออนุญาตสร้างวัดและตั้งวัด¹¹ ซึ่งที่พั กสงฆ์มีได้อยู่ภายใต้ บังคับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ทำให้การจัดการ

ศาสนสมบัติไม่ได้ดำเนินการระเบียบปฏิบัติและข้อกฎหมาย ต่างๆ โดยกรณีสำนักสงฆ์วัดป่าขันติธรรมมีการเปิดบัญชี ในนามบุคคล ทำให้สามารถเบิกจ่ายและโอนเงินได้โดยไม่มี การตรวจสอบ ขาดความโปร่งใสจนเป็นเหตุให้เกิดเรื่องอื้อฉาว เกี่ยวกับการใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคตามที่ เป็นข่าว ด้วยเหตุนี้ เณรคำจึงไม่ยอมตั้งวัดอย่างถูกต้องตาม เจตนาของนางลอนซึ่งเป็นผู้บริจาคที่ดิน

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ในบริบทของสังคมไทย

ปัญหาเรื่องพระนอกรีตและความไม่โปร่งใสของ เงินบริจาค นั้น ในด้านหนึ่ง ก็มาจากปัญหาปัจเจกบุคคล การประพฤติมิชอบของพระนอกรีตนั้นเกิดจากพฤติกรรม ส่วนตัวของอดีตพระสงฆ์นั้นๆ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของการกำกับดูแล โดยการปกครองในแนวคิด ของคณะสงฆ์ตาม “พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์” (พ.ร.บ. คณะสงฆ์) นั้นเองเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่ก่อให้เกิดกรณีพระนอกรีตอยู่เนืองๆ เนื่องจากขาดกลไกเชิงระบบ ที่จะแก้ไขปัญหาพระนอกรีตเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมื่อเกิดข่าวอื้อฉาวเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ต้องอธิกรณ์ แม้ชาวบ้านในชุมชนจะรู้และหนังสือพิมพ์จะประโคมข่าว แต่ถ้าพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาเบื้องบน เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค หรือแม่แต่มหาเถรสมาคม ไม่สั่งการลงไป พระสงฆ์ที่ต้อง อธิกรณ์นั้นก็ยังคงอยู่ได้ การให้คุณให้โทษแก่พระสงฆ์นั้น ไม่ได้อยู่ที่ “พุทธบริษัทสี่” ดังเช่นในอดีต แต่อยู่ที่ “ระบบ ราชการ” ในคณะสงฆ์ที่มาพร้อมกับ พ.ร.บ. คณะสงฆ์

พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอยู่บนผืนแผ่นดินไทย มานาน¹² ปัจจัยสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวมาจาก “ความสัมพันธ์ 3 เล้า” ที่ได้สมดุลกันระหว่างพระสงฆ์ ประชาชน และรัฐ ในอดีตประชาชนหรือชุมชนควบคุม พระสงฆ์ในเชิงวัตถุ เช่น ประชาชนเป็นผู้ที่สร้างวัดให้แก่ พระสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือ บำรุงพระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วยวัตถุปัจจัยต่างๆ หากพระสงฆ์รูปใดประพฤติ ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ประชาชนในชุมชนนั้นเมื่อทราบ ก็จะถอนการอุปฐากบำรุงเลี้ยง พระสงฆ์รูปนั้นก็มิอาจจะ อยู่ในชุมชนนั้นได้อีก ต้องสึกหาลาเพศไปตามแต่กรณี นี่เป็นอำนาจการตรวจสอบของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์

ขณะเดียวกันพระสงฆ์ควบคุมประชาชนในเชิงจิตใจ พระสงฆ์มีหน้าที่หลักคือศึกษาและปฏิบัติธรรม แล้วนำความรู้ที่ได้ขึ้นมาสั่งสอนประชาชน ว่ากล่าวตักเตือนประชาชนมิให้ประพฤติดนเลื่อมเสียม ประชาชนที่ถูกพระสงฆ์เตือน ก็จะได้สำนึกกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี พระสงฆ์จึงควบคุมประชาชนในเชิงจิตใจ

ส่วนรัฐนั้นมีหน้าที่ในการปกป้องภัยอันจะเกิดแก่พระพุทธศาสนา ภัยภายในก็คือ เมื่อมีผู้ปลอมปนมาบวชเป็นพระภิกษุเพื่อแสวงหาลาภสักการะ ประพฤติตนเป็นที่เลื่อมเสีย รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการขจัดภัยเหล่านั้น โดยการเข้าไปตรวจสอบ วินิจฉัย และจับสึกเมื่อผิดจริง ส่วนภัยภายนอก ก็คือการคุกคามจากศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่น ในอันที่จะบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม รัฐจะต้องเข้มแข็งเด็ดขาดในการขจัดภัยจากศาสนาอื่นหรือลัทธิความเชื่ออื่นเหล่านั้น และกำราบให้เข็ดขยาดมิให้มากล้ำกรายพระพุทธศาสนาได้อีก

การประกาศใช้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ 3 ฉบับในรอบกว่า 100 ปีที่ผ่านมา ได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่รากฐานของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างใหญ่หลวง โดยการนำ “ระบบราชการ” ซึ่งมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นมาใช้ การให้คุณให้โทษแก่พระสงฆ์ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น มิได้อยู่ที่ประชาชนในชุมชนอีกต่อไป และรัฐก็มีได้ทำหน้าที่ตรวจสอบคณะสงฆ์และปกป้องภัยของพระพุทธศาสนาดั้งเดิม แต่กลับทำหน้าที่เป็นเพียง “เลขานุการ” ของคณะสงฆ์ ทำให้ “ความสัมพันธ์ 3 เล้า” ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ ซึ่งแต่เดิมมีความสมดุลและทำหน้าที่ตรวจสอบซึ่งกันและกัน ต้องแตกสลายลง

เมื่อประชาชนไม่อาจควบคุมพระสงฆ์ในเชิงวัตถุได้อีก เวลาที่มีพระสงฆ์ที่ประพฤติมิชอบเกิดขึ้น แม้ประชาชนจะรวมตัวกันต่อต้านคัดค้านพระสงฆ์ที่ต้องอธิกรณ์นั้น แต่ถ้าผู้บังคับบัญชาปกป้อง พระสงฆ์รูปนั้นก็ยังคงอยู่ได้ ส่วนรัฐเองก็ไม่อาจขจัดภัยที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์เอง และภัยจากภายนอกได้ เพราะ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ทั้ง 3 ฉบับยกสงฆ์ให้เป็นใหญ่ในกิจการพระพุทธศาสนาทั้งปวง

รัฐเป็นเพียงเลขานุการ และประชาชนถูกกีดกันให้อยู่วงนอกภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ คณะสงฆ์จึงปราศจากการถ่วงดุลและการตรวจสอบทั้งจากภาคประชาชนและภาครัฐ

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ในบริบทของคณะสงฆ์¹³

การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี 2500 จอมพลสฤษดิ์ได้หันมาทำลายระบอบประชาธิปไตยในฝ่ายศาสนจักร โดยการยกเลิก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 ซึ่งมีเนื้อหาเป็นประชาธิปไตย และประกาศใช้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับที่ 3 ในปี 2505 ซึ่งรวบอำนาจคณะสงฆ์ไว้ที่ “มหาเถรสมาคม” ซึ่งเป็นกลุ่มพระราชอาคมอาวุโสจากการแต่งตั้งจำนวน 10 กว่ารูป โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประมุขสูงสุด ทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการควบกันไป ปกครองพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศนับเป็นระบอบ “คณาธิปไตย” ที่ปกครองคณะสงฆ์ไทยจวบกระทั่งถึงปัจจุบัน

ข้อดีของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับที่ 3 ก็คือพระมหากษัตริย์ยังทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราช ประมุขแห่งรัฐยังคงมีอำนาจตรวจสอบคณะสงฆ์ในระดับหนึ่ง ส่วนข้อเสียของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับนี้คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่มีสิทธิเสียงในการปกครองคณะสงฆ์ คณะสงฆ์เติบโตโดยปราศจากการถ่วงดุลและการตรวจสอบทั้งจากภาคประชาชนและภาครัฐ พระเถระผู้มีอำนาจส่วนใหญ่ชราภาพ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการแก้ปัญหาภายในคณะสงฆ์ รวมทั้งจัดการกับภัยคุกคามพระพุทธศาสนาทั้งจากภายในและจากภายนอก

โครงสร้างของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับที่ 3

อำนาจ	ศาสนจักร
1. ผู้นำสูงสุด	1. สมเด็จพระสังฆราช
2. คณะรัฐมนตรี	2. มหาเถรสมาคม
3. ประชาชน	3. พระสงฆ์

พ.ร.บ. พุทธบริษัทส์

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับปี 2505 ที่ใช้มานานกว่าครึ่งศตวรรษ (แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี 2535) ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน ทำให้เกิดเสียงเรียกร้องให้มีการออก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับใหม่ขึ้นมา เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีตขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐที่ได้สมดุล จึงมีการเสนอแนวความคิด “พ.ร.บ. พุทธบริษัทส์” ขึ้น¹⁴ โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ โดยรัฐจะต้องถอนคืน “ระบบราชการ” ออกจากคณะสงฆ์ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยองค์รวมอยู่ห่างๆ จัดสรรงบประมาณให้ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาจากปัญหาภายใน เช่น การขจัดผู้ปลอมปนมาบวช และตรวจสอบพระสงฆ์ที่ต้องอธิกรณ์ เป็นต้น ปกป้องอารักขาพระพุทธศาสนาจากปัญหาภายนอก เช่น สงคราม การก่อการร้ายเพื่อบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา การรุกเชิงนิวัตินิยมและกวมกลไกอำนาจรัฐเพื่อเผยแพร่ลัทธิของตนและเบียดพระพุทธศาสนาให้ตกไป รวมทั้งการรุกเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น ส่วนการบริหารจัดการภายในของพระพุทธศาสนานั้น พุทธบริษัทส์ อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ควรจะได้รับโอกาสให้ดูแลกันเอง

ประชาชนควรจะควบคุมพระสงฆ์ได้ในเชิงวัตถุ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งการก่อสร้างศาสนสถาน และศาสนวัตถุ เป็นต้น ประชาชนควรจะเป็นผู้คัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่จะมาพำนักอยู่ในวัดหรือสำนักสงฆ์ในชุมชนของตน รวมทั้งพระอุปัชฌาย์และเจ้าอาวาส และประชาชนควรเป็นผู้เสนอสมณศักดิ์ให้แก่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ (ถ้าหากจะคงระบบสมณศักดิ์ไว้) ส่วนหน้าที่ของพระสงฆ์คือ ศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติธรรม สั่งสอนประชาชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่ประชาชน และเป็นผู้นำทางสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ความยากจน ยาเสพติด และอบายมุข เป็นต้น และชี้นำสังคมตามหลักพระพุทธศาสนา ให้ออกจากวิกฤตการณ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บทสรุป

ชีวิตของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาถ้ามีความมกน้อยสันโดษ ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติธรรมแล้ว ก็จะมีศีลจริยวัตรที่งดงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน แต่ถ้าพระภิกษุเริ่มสะสมความมั่งคั่งและแสวงหาอำนาจแล้ว ในที่สุดจะกลายเป็น “พระนอกรีต” ที่มีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับสีกาและทรัพย์สินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ที่ผ่านมาได้ทำให้คณะสงฆ์ตกอยู่ภายใต้ “ระบบราชการ” ที่การตัดสินใจอื้อฉาวขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาในคณะสงฆ์เพียงอย่างเดียว กลายเป็น “ระบบอุปถัมภ์” ที่ทำให้พระนอกรีตซึ่งมั่งคั่งและมีเส้นสายยังคงอยู่ได้ อำนาจการตรวจสอบของภาคประชาชนและภาครัฐที่มีต่อคณะสงฆ์ได้ลดน้อยลงจนเกือบไม่เหลืออยู่

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ที่ผ่านมาทั้ง 3 ฉบับสะท้อนการปกครองของฝ่ายอาณาจักรใน 3 ยุคสมัยคือ ฉบับที่ 1 สะท้อนระบอบ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์” ฉบับที่ 2 สะท้อนระบอบ “ประชาธิปไตย” แบบเก่า และฉบับที่ 3 สะท้อนระบอบ “เผด็จการทหาร” แม้บ้านเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในรอบ 50 ปีที่ผ่านมาก็ตาม แต่ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับที่ 3 ยังคงใช้อยู่ จึงไม่อาจตอบสนองต่อสังคมไทยในปัจจุบันได้ กลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของคณะสงฆ์ไทยแนวทางในการแก้ปัญหาจึงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการยกร่าง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับใหม่

ความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์ไทยที่ผ่านมา ขึ้นอยู่กับ “ความสัมพันธ์ 3 เล้า” ที่ลงตัวระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับใหม่จึงควรจะขยายเพื่อให้ครอบคลุมภาคประชาชนและภาครัฐด้วย จึงควรจะออกมาในรูปแบบของ “พ.ร.บ. พุทธบริษัทส์” ที่สอดคล้องกับการปกครอง “ระบอบประชาธิปไตย” และสอดคล้องกับพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ดังพุทธดำรัสที่ว่า “พระพุทธศาสนาจะรุ่งเรืองหรือเสื่อมนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว แต่ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัทส์ อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา”

